

ANGYAL EGY TÁVOLI CSILLAGRÓL

Irta Magyar Ferenc

Az emberek elkomorodva néztek a magasodó sírhalomra. Amikor azonban a sír fejébe odaszúrták a keresztet, a terfiak feltették kalapjukat, az asszonyok megtörölgették szemüket, mintha a következő temetésig a sírással több dolguk immár nem is lenne. Az iménti megindultság nyelen felsónajtó megkönnyebbülés látszott az arcokon. A fau szíveről leszakadt a nagy teher, melynek zuhanása sokak lelkinyugalmát felkavarta, de most már vége van. Földet ért a nagy kő, ahová zuhant, ott marad.

Megeredt az emberek beszéde, amint hazafelé ballagtak a temető-dombrol. Mindenről beszéltek, de egy szót sem a halottrol. Rádobták a rögöt a koporsóra, hogy álmaikba se térjen vissza Ag Jani.

A rokonság még nazakisérte llonkát — így illik — letelepedtek a konyhában, a verandán, felhajtottak egy, két porció pálinkát, krákoztak, legyezték magukat a füledt melegben, azután észrevétlenül elfogytak a boidogtalanság házából.

Magam is készülődtem az autóbuszra, hogy elérjem vele az esti gyorsot. Amikor azonban búcsúzkodni kezdtem, llonka egy erdei vad puska-csőre riadt tekintetével meredt rám.

— Maga is itthagyt?

Átöleltem a vállát s akkor éreztem, hogy a vézna asszonyi test hogyan remeg a ki nem zokogott fájdalomtól.

— Itt maradok, ha ez megnyugtat... Beszélj, vagy halgass. Ahogyan szívednek könnyebb...

A lefüggönyözött, hűvös szobában telepedtünk le. A két ablak között egy toalett asztalka állott, felette tükör, melyet most fekete gyolcs takart. A városiasan berendezett falusi lakásnak ezen a fura szegletén hosszan elidőzött tekintetem. Ez a libákat, kacsákat tömögető, tyúkokat tojózó falusi asszony, rosszul szabott gyászruhájában — és ez a toalett-asztal, az előtte álló halványkék puffal. Vajon ült-e rajta valaha is?

Aligha találta el gondolataimat, de hosszan ottidőzött tekintetem mégis megzavarta. Hirtelen odalépett a tükörhöz és leemelte róla a fekete terítőt. Magához szorította, azután még sokáig ott állt, mellén összefonott karokkal, szembenézve most oly idegennek látszott arcával. Küzdött még egy darabig, végül is megmozdult vértelen ajka.

— Én öltem meg Janit!...

*

Amikor férjhezmentem, még tizenhét éves se voltam. Akkoriban ez volt a szokás nálunk. A tizenötéves lányt már elgyűrűzték. Aki addig nem volt szerelmes, később már meg sem ismerte az igazi szerelmet. Hamar összetörött benne valami, idejekorán elhervadt, mint a virág, ha levágják és pohárba teszik. Az is ritka volt, hogy egy lány maga választotta ki a párját. Az volt a rend, hogy megmondták, kihez adják férjhez. Csak attól kezdve nézegette azt a másikat, akivel majd egy ágyba kell aludnia. De lassan hozzászokott a gondolathoz, beletörődött, hogy annak úgy kell lennie. Meg is szerette, ha esze volt, mert ha nem, hát földi pokol lett azt élete.

Mink magunk választottuk egymást. Feltörtük a régi rend pecsétjét. Sem nem szerelemből, sem lázadásból. Csak annyi történt, hogy azok a

kis földjeink egymás mellett voltak a Pogányvár alatt. Azon a nyáron egymás mellett kapálgattunk. Átkiabáltunk egy-egy szót — csak olyan butaságokat — de estefelé Jani mindig segített nekem, hogy egy léniában végzödjék a munka, mert akkor reggel megint egymás mellett lehetett kezdeni.

Egyszer kitalálta, hogy menjünk fel a Pogányvárba, olyan érdekes ott minden. Én féltem, mert mindenféle rémségeket tudtak mesélni az öregek a Pogányvárról. Az igazat senki sem tudta, csak mondták, hogy óriások hordták össze azokat a nagy sziklákat. Mások meg, hogy a pogány magyarok bújkorásztak benne, mert nem akartak keresztényeknek állni. Azoknak a csontjai vannak széthajigálva a füstös barlangokban. De én nem is azoktól a csontoktól féltem, hanem, hogy meglátnak, kibeszélik és abból nagy baj lehet még, mert hátha Janinak már szántak valakit. Az ő apja kőműves mester volt, aki már valaki a faluban. Nem úgy mint az én apám, aki bányász lett volna, de sokáig sehol sem túrték meg, mivel-hogy mindjárt lázította a szegénységet. Börtönben is ültették az első háború után, a csendőrök is megvereggették, mindenki csak úgy hívta: Réz Anti, a forradalmár. Egyszóval nagyon is félhettem attól, hogy a falu szájára adom magam, ha meglát valaki Janival a Pogányvárban.

Féltem is, meg tört is a nyavalya, hogy mit akarhat velem. Hogyan is kezdődik, amit úgy hívnak, hogy szerelem? Hát elmentem vele.

Szörnyen szép onnan a mi vidékünk. A barlangokba be se mentünk, hanem leültünk az óriások asztalára, lelógattuk a lábunkat, beszélgettünk. Vártam, hogy legalább a kezem megszorítja. De csak beszélt, mint egy álomlátó, hogy ő addig nem nyugszik, amíg valaki nem lesz ebben a faházas faluban. Az apja mellett ugyan kőművesnek tanult, de gondolta, ha eljön az ideje, elhajtja a malteros kanalat, valami jobbra fordítja a fejét s ha megvalósulhat az álma, hát első dolga lesz, hogy a Csörgő patak vizét átkomandírozza a falun. Olyan döglött így ez a falu, olyan poros, olyan tikkadt nyaranta, hogy az a csacsogó, élő víz teljesen átöltöztetné. Olyan lehetne, mint amelyet a falraakasztós kalendáriumokon nyomtatnak. Patak folyik el a házak előtt, karfás hidak rajta, nem kell a kuttat csigázni, csak meríteni a vizet a ház előtt.

A Csörgő patak az Égeres szurdokjából bugyog elő. Ott, a magasban még csak annyi a vize, hogy egy vödörben is elfér. De a kövek alól mind csak belé sietnek a fakadó vizek. Mire a páfrányokhoz ér, már bokáig érő gázlója van. Lejjebb, azután van egy szép hely, ahol a víz leveti magát egy sziklagrádiacról, szétfröccsen a lenti köveken, csörögve hempereg tovább a kavicsos mederben, csak a völgyben csendesedik meg, ahol felfogják és kicsiny eresztőkben bocsátják szét, hogy öntözze a rétet, növelje a kaszálni valót.

Jani úgy tervelte, hogy ott, a vízesésnél kellene eltéríteni az útjából a Csörgőt, végigvezetni a hegyoldalon, amerre az Égeresből a régi dűlőút is leereszkedik a falu felé. A friss hegyi víz átfolyna a falun, még egy kis tavat is lehetne belőle rekeszteni a Simorok keresztjénél s csak azután bocsátani a rétnak.

Nekem borzasztóan tetszett ahogy ő mindezt el tudta mondani s azt találtam hozzá ragasztani, hogy hiszen még malmot is lehetne rá építeni. Akkor rámnézett, de úgy, hogy én majd leszédültem az óriások asztaláról. Az akkori nézésit soha nem felejtettem el. Talán megérezte bennem azt az egyet, akire — de legalább arra az egyre — mindenkinek szüksége van ahhoz, hogy egy kicsinyke álomból, nagyot vigyen véghez.

Attól kezdve, ha csak tehetjük, kiszökdöstünk a Pogányvárba. Tervegettük a patak dolgát. De később nekem is el kellett mondanom, hogy én mit szeretnék ebben az életben.

Nem volt nekem addig semmiféle feltett szándékom, hát most mit mondjak? De valamit csak ki kellett fundálni, ami talán neki is tetszik. Hát akkor elkezdtem mondani az elejét, úgy, hogy a végét még én sem sejtettem. Egy nagyon szép házat szeretnék a falu felső végében. Nagy, üvegezett verandával, szép bútorokkal. Ugy lakni benne, hogy nem az öregekkel, sem senki mással, csak akit az ember szeret, hogy nyugodtan szerethesse. Ha azután még víz is elfolyna az előtt a ház előtt, annak a partja tele volna ültetve selyem-füvel, virágokkal, meg felfutó sárga rózsával. A ház előtt lenne egy pad, amelyikről odalátni a Pogányvárra. Estefelé arra kiülnénk. Lenne egy kislányom is, azt kitaníttatnánk cimbalomra. Szállna a cimbalomszó, kifelé a világba, hogy hallja az egész falu... Hát ez jutott eszembe kinomban, de Janinak ez annyira tetszett, hogy átölelte a vállam. Vártam, hogy meg is csókol, vagy valami, de csak annyit mondott, hogy amit akár csak ketten is, de igazán akarnak, az mind meglehet ezen a földön.

Lehet, hogy meg is csókolt volna utána, mert a vállam még nem eresztette el, de akkor mögöttünk megszólalt egy hang. A Jani apjának hangja, aki ott leleskedett ránk a barlangban, mert valaki akkor már befújta neki, hogy mink ide szökdösünk.

Nem volt mérges, inkább olyan szomorúféle, ahogy odajött hozzánk s azt mondta Janinak. No, fiam, látod-e te innen a mi házunkat? Hogyne látnám, mondja Jani. No kedves gyermekem, akkor mostantól kezdve úgy tegyél, hogy többé se távolról, se közelről ne lássad. Felejtsd el, ő is elfelejt tégedet.

Azzal elindult lefelé. Útjában belerúgott egy-egy kőbe s azok nagy csörtetéssel görögtek alá a hegyoldalra. Mi meg ott maradtunk egészen sötétedésig. Akkor elmentünk mihozzánk. Anyám akkor már nagyon beteg volt, egész nap feküdt, félálomban. Ő észre sem vette, hogy nem egymagamba megyek haza. Apám is lefeküdni készült, de kihívtam a konyhába. Elmondtam mi történt. El voltunk rá készülve, hogy ő meg nekem adja ki az utamat. De feltámadt benne a régi lázadó, megsodorta a cigaretáját, rágyújtott, kifújta a füstöt s azt mondta, hogy minden úgy van jól, ahogyan van. S azért van így, hogy holnap másként legyen. Igaz, hogy még azt is megkérdezte, hogy biztosan szeretjük-e egymást? Mondtuk, hogy mink ezen még nem is gondolkoztunk, se nem beszéltünk róla, csak a patakról, meg a házról.

Megparancsolta, hogy ágyazzak meg Janinak a konyhában, a priccsen. Megtettem, de felesleges volt, mert ők egész éjszaka csak beszélgettek, én meg álmatlanul hallgatóztam a szobából. Apám elmondta az egész életit. A sztrajkokat is, meg a börtönt, meg mindent, amiben része volt. Odakinn már feltetszett a hajnal, mikor apám benyitotta a szobaajtót, de még a küszöbről visszaszólt Janihoz; hogy csak az számít igazán embernek, aki valamiféle patakot el akar téríteni az útjából, hogy szebb legyen a világ.

Hej, de az a mi világunk nem akart hamarosan szebbre változni. Mindjárt reggel arra ébredtünk, hogy valami bezuhant a kapun. Hát egy nagy, vesszőből fonott koffer volt, benne a Jani ruhaneműi, meg egy fej alá való nagypárna. Tehát végleg kiadták az útját.

Apám elszerezte Janit a bányához, de beletellett vagy három hét, amíg elmehettünk a jegyzőhöz, hogy összeadjon bennünket. Se koszorú, se vőfély, csak úgy csendesen ment minden. A jegyző olyan sunyi képű,

menyecskvadászó nyikhaj volt, de nagyon szépen beszélt. És szüntelen csak mosolygott ránk. Nekem az volt az érzésem, hogy ő az egészséget csak cirkusznak veszi, ami hamarosan ki is világosodott, mert ahogy befejezte az összeadásunkat, kezét fogott velünk, mindjárt ki is húzott egy fiókot, kivett belőle egy összehajtott papírt. Nem akartuk elhinni, de csakugyan az volt, katonai behívó.

A háború egyszerre közelebb jött a házunkhoz.

Mielőtt kivitték volna a frontra, Jani még hazajött egy rövidke szabadságra. Akkor én már el voltam szegődve munkára az erdőszegélyhez. Hajnalban keltem, megfőztem, elláttam a beteg anyámat, azután ki az erdőre. Késő délután jártam haza, de még akkor is útba ejtettem a kőfejtőt, válogattam az építkezéshez való követ, ölbe raktam.

Igy aztán nem sok öröme volt szegénykémnek abban sem, hogy hazajött búcsúzkodni. Reggel elkísért a munkába, délután elém jött, bevittém őt is a kőfejtőbe, hogy segítsen. Amikor késő este ágyba kerültem, én már olyan fáradt voltam, hogy nem volt bennem semmi élet. Jani megvárta apámat a bányából, vacsora után sokáig elbeszélgettek, leginkább arról, hogyan kellene elrendezni a szegénység dolgait a háború után. Én elaludtam. Amikor mellémbújt és ölelgetni kezdett, már legjobb álmomból riadtam fel. Összeszorítottam a fogam, meg mindenem, rám jött valami rettenetes reszketés, mert kimondhatatlanul féltem én attól, aminek ilyenkor meg kell történnie. Kértem, könyörögtem, hogy ne tegye meg velem. Majd ha hazajön a háborúból. De legalábbis holnap. Anyám mentett meg a fuldokló köhögésével, aminek mindig az lett a vége, hogy le kellett szállni az ágyból, meggyújtani a lámpát, felpolcolni a hátát, orvososágot adni. Azután elmúlt az éjszaka, jött a hajnal, kezdődött minden előről.

Az utolsó napon azután, mikor már indulóban volt, megint eljött elém, az erdő alá. Valami különös tűz égett a szemében. Gondoltam, ma is fenn volt a Pogányvárban. Betértünk a kőfejtőbe, raktuk a követ, de alig volt neki szava, mindig csak engem nézett. Már kezdett ránk esteledni, de kérte hogy maradjunk még. Szívta a cigarettát, egyiket a másik után. Ültünk a kőszakasztövén, egymáshoz bújva, hallottuk a szívünk dobogását is. Akkor aztán azt mondja, hogy menjen ő a frontra, ha a házasságunkat még el sem háltuk istenigazában? Kérleltem, hogy csak itt ne, ezek között a kövek között. Erre jöhet valaki, meglát. Majd otthon. De csak rámrontott, mint egy vadállat, letepert. Rúgtam, haraptam, még kiabáltam is, de hát ő volt az erősebb. Utána olyan összetörtnek, kifosztottnak, megszegényítettnek éreztem magam.

Azon az éjszakán azután, még visszaálmodtam az egészséget, de nem Janival, hanem az erdőszegélyvel, aki mindig olyan kedves volt hozzám. Gyönyörű volt az az álom, csakhogy amikor ráébredtem, Janival voltunk összeölelkezve.

Azután elment és már semmit sem tudtam róla. Jártam az erdőre, raktam a követ, ápoltam anyámat, rettegtem apámért, aki megint elkezdett valamit a bányában. Ismét gyakori vendégeink voltak a csendőrök.

Amióta Bözsink férjhez ment, esztendőben, ha egyszer jött haza. Orvosságokat, meg édességet hozott anyámnak. Most gyakrabban járt haza lisztért, szalonnáért, krumpliért, babért, meg amiből szűken voltak Pesten. Elmondtam neki, hogyan jártam. Szidott, hogyan lehetek ilyen buta, a gyerek csak növéget bennem, ki tudja az apja hazajön-e valaha is, itt maradok majd egy gyerekkel, fel kell nevelni és kinek kellek én már ak-

kor gyerekestől-árvástól. Addig, addig, míg rábeszélte, hogy menjek vele, ő majd rendbehozta. Elmentem. Volt egy kis megtakarított pénzem, amit téglára rakosgattam össze, azt magammal vittem. Pár nap az egész, azzal biztatott, de bizony nem ment az olyan könnyen, mert azt az orvost is elvitték a frontra, akit ő ismert. Másikat kellett keresni. Eljött a napja az én szegényemnek. Jobban féltem a gyerek elvesztésétől, mint a megszerzésétől. Nem is hiába, mert szinte ráment az életem. Annyi vérem veszett, hogy csak három hét után tudtam lábra állni, de akkor is csak szédelegtem a világban s azt hittem, hogy mindenki látja rajtam, mit tettem. Bözsink tartóztatott, hogy maradjak, amíg egészen megerősödök, de már az erdészettől is írtak, hogy mi van velem, miért nem állok munkába. Azután megjött a távirat, hogy anyám meghalt.

Halott volt ő már életében is, de azért engem kétszeresen is meggyötört a halála. Úgy álltam ott a koporsójánál, hogy szüntelen csak az járt az eszembe, az ő halálával adta tudtomra az Isten, hogy az életet csak az veheti el, aki adja.

De ez még nem volt a végső, mert nem sokkal azután német katonák jöttek a faluba, összeszedték az állatokat. A disznókat teherautóra rakták, a teheneket, meg el kellett hajtani a hegyeken át. Az állatokhoz embereket szedtek össze hajcsárnak, apámat is negyed magával. Úgy volt, hogy csak valamelyik állomásra hajtják, azután visszajöhetnek. Reggelre talán már itthon is lesznek.

Az a reggel azonban már sohasem jött el. A négy emberről többé senki sem hallott.

Egyszál egyedül maradtam. De akkor olyan erő szállott belém, hogy a félvilággal is birokra mentem volna. Másra gondolni sem tudtam, csak arra, hogy mire megjön Jani, legalább a ház falai álljanak. A kő, a téglamár ott volt a telken. Magam oltottam be a meszet is, hordattam a homokot. Meg lett volna már minden, csak az hiányzott, aki megépítse.

Egy este, ahogy jövök hazafelé az erdőről, útba ejtettem a telket, nem loptak-e el megint a téglából? Kit találok ott, mint az apósomat. Először zavarban volt, ahogy meglátott, de hamar feltalálta magát. Azt mondja, csak nézegeti ezt az anyagot, hogy mennyit érne, ha eladó volna. Mondom, hogy másnak az semmit sem ér, nekem meg a világ kincsét. Mondott egy nagy összeget, hogy annyiért megvenné, mert volna valaki, aki építeni akar, de hamarosan. Építsen, mondtam, de ne a máséból. Én is építeni akarok úgyszintén hamarosan. Akkor azután fordított a szaván és szép szóval kérlett, hogy kössünk egységet. Felépíti nekem tisztára ingyért az egészet, ha lemondok a fiáról. Úgysem esküdtünk templomban, cigányhiten vagyunk. Eldőlt bennem a méreg, felkaptam egy jókora követ a rakásból, hogyha el nem takarodik, hozzávágom, akármi legyen is utána. S még azt is hozzátettem, hogy nagyon jól imádkozzék, mert ha a fia megjön, ezt a szót elmondom neki, hogy milyen egy aljas ember az ő apja. Olyan méreg támadt bennem, hogy elzöldült előttem a világ, elhanyagoltam a kórákás mellett. Mire magamhoz tértem, ott ült mellett, törölgette a veritékes homlokom, simogatott, azután fel is vett a két karjára, elindult velem hazafelé. Útközben pedig egyre csak azt hajtogatta, hogy mire volt ez jó, hiszen ő csak arra volt kíváncsi, hogy igazán szeretem-e a fiát, van-e bennem kitartás. Még csókolgatni is kezdett, de akkor már kiugrottam a karjából, el akartam futni, de erősen fogta a kezem. Erővel, hogy menjek be hozzájuk, még sohasem voltam náluk. De én egy szót sem hittem ebből a nagy jórafordulásból, mert amíg a karján vitt, éreztem, hogyan szorongat magához, hogy tapogatja végig az

egész testemet. Elköszönés nélkül futottam hazáig és egész éjszaka csak sirtam.

Napokig nem is mentem a telek felé, elkerültem. De vasárnap a nagy egyedüllétemben mégiscsak kisétáltam s akkor látom, hogy már az alapok is ki vannak ásva. Méghozzá olyan formára, ahogy én azt sokszor elterveltem magamban.

Lám, én most is csak a házról tudok beszélni. Ahelyett, hogy a Jani dolgát fejteném, a magam nótáját fújom. Ezért romlott el a mi dolgunk. Mert én mindig csak magamra gondoltam, csak a házat akartam. Nem törődtem senkivel, semmivel. Mit bántam én, hogy elszáll az ifjúságom, beletemetem az életem ezekbe a falakba, mindent odaadok érte. Most megvan, megülhetem benne özvegyiségem szomorú torát.

Pedig idejében észrevette ezt Jani, ahogy sok vergődés után haza-keveredett. Akkor már tető alatt volt az épület — de milyen áron, teremtó atyám — a konyha kivakolva, meszelve, tűzhely benne, de a többi még hátra volt. Jóformán meg se pihent, már zavartam munkára. Előbb a bányához ment, pedig nem szerette ő azt a veszedelmekkel teli világot. A háború után minden el volt hanyagolva, a hajsza is nagy volt. Igaz, hamarosan jól kezdett keresni, de az mind rá is ment a házra. S akkor egy szép nap felforrt benne a keserűség. Azt mondja: nem lesz így énbőlőlem semmi, ha csak a te bolondériádba hordom a pénzt! Azt feleltem, hogy nem igaz szó az a bolondéria, mert láthatja, hogy egymásután épülnek az új házak mindenféle. Bontogatják a régieket. Aztán ezt az egészet csak én indítottam el. A fenyőket is én hoztam divatba a házak elé, mert azelőtt csak egy nyomorék kiskert sem állt ott, ma meg mindenütt fenyő, meg fehérhajú nyirfa.

Bár ne mondtam volna, mert ettől még csak szaporodott benne a keserűség, hogy az ő álmából eddig semmi sem lett.

Egyszer azután felvirradt az ő napja is. Felszállt a bánya sötétjéből, hogy világoskodjék az emberek előtt. Kellett is ez a világoskodás, mert a hirtelen létrehozott termelőszövetkezetbe nemigen akartak belegyőződni az itteni emberek. Igaz, hogy nem volt itt ahhoz elég föld, ami volt az is soványka, hegyi szántó, meg felhagyott juhlegelő, köves domboldal. A java azoké volt, akik hallani sem akartak az összeállásról. Ugyanigy azok sem, akik a bánya mellett egy-két holdon megtermelték a disznóbaválót, a réteken megkaszálták a tejnekvalót. Igen-igen keserves indulás volt s az én Janim úgy érezte, hogy neki most kell az élre állni. Volt egy nevezetes gyűlés az iskolában erről. Jani először csak hallgatta az ellenkezést, az előre mondott panaszokat, azután felállt ő is a szóra. Nem lehet azt így elmondani, hogy mekkora hatalmas képzeletet adott elő. Hogy milyen lehetne ez a falu, ha mindenki akarná. Itt eddig csak a bánya volt a minden. De itt vannak a földek, azért ilyenek, mert csak olyan kenyérpótléknak használták, pedig az oldalakban egész gyümölcsfaligetek virulhatnának, a régi legelőket felújítanák, a kaszálók jóformán ingyen termik a takarmányt, az állatokat nemesre lehetne fajítani. Itt van az erdő! És persze, hogy micsoda áldás lehetne a Csörgő patak, ha nem eresztenénk a világba. Úgy hallgatták a népek, mintha egy valóságos próféta szólott volna. A városról kijött embereknek is igen tetszett, amit Janim mondott és ajánlották is mindjárt, hogy el kellene küldeni valami tanfolyamra. El is küldték, de ahogyan később kiderült, csak azért, hogy szabaduljanak tőle, mert az volt a vélemény, hogy aki kőművesnek indult, majd bányász-
nak állott, most meg parasztnak szánja magát, abból ha egyéb nem, disznópásztor lehet. Elküldték hát, hogy tanulja ki az állatgondozást.

A tanfolyamon megállta a helyét, dicsérettel végzett. Talán a fejibe is szállt, mert hazajövet elkezdte verni az elnök asztalát, hogy ez így most már nem lehet, hogy az állatok még mindig szanaszéjjel vannak a házaknál. Építeni kell gyorsan a közös istállókat, a sokférőhelyes ólakat, külön fiasztatókat, fel kell szaporítani az állományt, különben az ő tanultsága veszendőbe megy. Jól van édes gyermekem, mondta az elnök, mihelyst hozod a rávalót, már építhetjük is. De nekünk most nincsen annyi pénzünk. Előbb meg kell teremtenünk, az meg másként nem megy, csak ha belevágunk a famegmunkálóba, ami kisebb költség, nagyobb haszon. Ha kedved van, most az állatgondozás mellé még kitanulhatod az esztergapad kezelését is, meg az egyengető gyalugépét, a szalagfűrészét, a csiszolóét. No jó, ezt is be lehetett látni, csakhogy itt volt a befejezetlen házunk. Ha Jani állandóan csak tanfolyamra jár, az csak költség, de nem kereset. Igaz, hogy akkor én már az erdészethél jól felvittem, mert rám bízták az erdei melléktermékek dolgát s az igen jól hozott. De az egy kereset. A próféta meg kiskenyér. Így aztán Jani úgy határozott, hogy elmegy ő a lemezgyárba. Ott keres is, meg tanul is. Ha valami lesz abból a famegmunkalóból, majd hazajön, beáll a munkába, hiszen mindegy neki, csak gyarapodjék a szövetkezet.

Fel is vették a lemezgyárba, be is vált, hamar betanult. Csak éppen haza nem járhatott minden nap. Messzi volt, az autóbusz drága, az utazással sok idő elment volna. Fogadott hát magának hónapos szobát egy asszonynál. Hetenkint hazajött tisztáért, meg egy kis kosztpótlékért.

Idővel azután csak létrejött itthon a famegmunkáló. Kicsinyből indult, de hamarosan olyan erőre kapott, hogy már a falu asszonyainak a kezére is szükség volt benne. Mondtam az uramnak, hogy most már hazajöhetne. De csak vonogatta a vállát. Ennek is megvolt az oka, mint később kivilágosodott. Nagyon is jól érezte magát ott, ahol volt. Hogyne érezte volna, mikor a lakásadó asszonya valami szektás nő volt, aki mindenfélével tele tudta beszélni a fejét. A házánál járkáltak össze amolyan gyülekezet-félére. Kijárt hozzájuk egy városi okos, az tartotta nekik a prédikációt. De prédikálhatott ott különben akárki, akinek csak jólesett. Olvastak a szentírásból, énekeltek, teázgattak, meg mondják, hogy a fiatalabb hívők részére olyan esték is voltak, amikor eloltották a lámpát. Hogy ott mi esett meg ilyenkor, arról Janim soha nem beszélt. Másoktól hallottam, hogy ezeket macera-estéknek nevezték egymás között. Volt-e macera, vagy nem volt, azt én nem tudom, de annyi biztos, hogy az én Janim egészen megváltozott. Nem csak abban, hogy követelni kezdte a külön ágyat magának, ha hazajött, mondván, hogy ő nem akar Joél próféta átka alá esni, hanem abban is, hogy úgy beszélt erről a világról, mint amiben mindennek el kell pusztulnia ahhoz, hogy a Nagy Kéz utána mindeneket újjá és tisztává teremthessen. Kétségbe voltam esve, ha ilyenekről beszélt, mert amiket mondott, az úgy hallatszott, mint az én fejemre olvasott szentencia. Hiszen éreztem én a bűnöm, be is vallottam neki az el-tett gyereket. Meg talán az is megfordult az eszében, hogy a háború alatt nem lehetett az erdészettől csak úgy Isten szép nevében épületfát kapni.

Amikor ötvenhatban sok helyen felfordult a rend, a mi falunkban nyugalom volt. De egy este megjött teherautón az én uram. Géppisztoly volt nála. A teherautón még többen is voltak, de azok tovább mentek. Ő meg egyenesen a tanácsházára. Valami papirost mutatott ott az elnöknek, meg a rendőrnek. Ennek hamar híre futott a faluban, odagyűltek már csak kíváncsiságból is az emberek, hogy mi lesz ebből. Ő meg kiállott elejbük és szónoklatot mondott. Előbb olyan volt a beszédje, mint egy prédikáció.

Azt mondja, beteltek az idők, amikor leszálltak a távoli csillag angyalai, hogy igazságot tegyenek a földön, mivel már megposhadottak a kutak vizei és új forrásokat kell fakasztani, melyeknek vizétől megtisztulnak a lelkek és újjászületnek a szívek... Erre emlékszem, de még sok ilyet mondott, majd azt követelte, hogy minden vezető önként adja át a helyét az arravalóbbaknak és megmondta, hogy ki kinek adja át a helyét. Azok a méla emberek meg így cselekedtek. Az új vezetőség négy napig ült a tanácsházán. Nézték a géppisztolyt az asztalon és tekergették a telefont, de mikor a másik végin beleszólt egy hang, mindjárt letették. Jani ott ült közöttük és szüntelen csak írt. Haza nem jött, pedig szóltak neki, hogy itt van a feleséged, de meg se hallotta. Ötödik nap hajnalán azután jött ismét egy teherautó és elvitte őket. A többiek hamarosan hazakerültek, de Jani csak a nyár derekán.

Nem beszélt semmit, hiába faggattam. A tüzes szavú prófétából álmodozószemű jámbor lett. Nappal ült a szobában, este kiszökött és hol itt látták a mezőn, hol ott. A beszédje normális volt. Ha megsimogattam a fejét, mindig azt mondta: eltévesztettünk valamit. Előlről kellene kezdeni, de valahogy másként. Ne búsulj, én azt is kigondolom, csak légy hozzám türelemmel.

Türelmem volt nekem bőven, mert éreztem, hogy benne én is bűnhődött sok mindenért. De mit ért az én türelmem, ha annak a távoli csillagnak az angyalai őt már nem hagyták nyugton. Egy éjszaka eltűnt hazulról. Másnap reggel fura csendre ébredt a falu. Valami hiányzott a reggelből. A vízesésnek volt egy állandó sustorgása, ami visszahangzott az erdőben. Hát az hiányzott. Hamarosan megtalálták az okát. Fenn a sziklagrádicson el volt rekesztve a víz, eltérítve útjából a Csörgő. Janit ott találták meg, ahol a víz új útra térült, végigfolyva a Pogányvárra vezető ösvény vájadékába. Boldogan aludt egy fa alatt.

Akkor elvitték egy ideggyógyintézetbe, de onnan hat hónap múlva elbocsátották. A zárójelentésben az állott, hogy gyógyult.

Nem is volt már neki semmi baja. Örült az életnek, mintha minden, ami eddig volt csak rossz álm lett volna. Tett, vett a ház körül, mert munkába nem engedtem még. Meg tudott gyönyörködni minden szál virágot, minden füvet, naponta végigtapogatta a szemével a házunk minden kis sarkát. Kezdett eljárni az emberek közé is. Egy kicsinykét bizalmatlanul fogadták, de valami gyengédséggel is, ami kijár azoknak, akik valamiféle gyógyíthatatlan sebet hordoznak magukban. Majd később fedezte a lakásunk hiányosságait is. Ide még ez hiányzik, oda meg az. Te szegény, hát mindent nem tudhatsz egyedül megszerezni, mondogatta. Elmegyek én már dolgozni, hadd legyen meg mindenünk. Már úgy szeretnék vasárnaponként valami drága ital mellett üldögélni és hallgatni az ünnepet.

A szövetkezet akkorára már nagy erőre kapott. Új elnök volt, idevaló. Jó ember, igenis jó, de azzal fogadta Janit, hogy sajnos, egyelőre szünetel a tagfelvétel, hanem addig is beajánlja őt a téglagyárba. Hát jól van, ha más nincs, az is megfelel. Az autóbusz elvitte, meg haza is hozta. Ment reggel és dalolt, jött este és füttyörészett. Így ment ez vagy másfél évig.

Akkor egy éjszaka csak arra ébredtem, hogy átjött az én ágyamba. Ki volt tüzesedve a teste, ahogy hozzám feszült. Engem is el-elfogott akkoriban a vágy, hogy már csak egy gyerekünk hiányzik. De mindig visszarettem a gondolattól, hogy hátha nem gyógyult meg egészen és lesz

majd egy eszefogyott gyerektünk. Mert azért olykor-olykor még rájött az a prédikációs kedv és akkor csak mondta, kilázosodott szemmel:

Akkor majd eljön a Szombat Angyala és így beszél:

— Íme, lenyugszik a nap a próféták számára
kik azt mondták a fának: ébredj fel és teremj,
a néma kőnek: kelj fel és adj hajlékot az embernek,
De Isten nem felel szavukra.

Hanem leküldi majd angyalát egy távoli csillagról, aki így beszél:

— Nem vagyok én próféta.

Földműves ember vagyok és Ádám az én példaképem ifjúságom óta.
És ha azt kérdik tőle: micsoda sebek ezek a kezeden?

— azt feleli:

azok házában szereztem, kiket szerettem,
de ők nem ismertek engem . . .

Hát ezért nem mertem megtenni, amit magam is kívántam. Csak-hogy elejinte még ki tudtam magam beszélni, hogy fáradt vagyok, más-kor meg, hogy az asszonyok betegsége éppen elővett. Hanem azután később is megisméltődött ez a dolog. Hol szépen kérelt, hol meg türelmetlenül követelődött, hogy mondjam meg, ha már nem őt, hanem más szeretek. És akkor — inkább a magam védelmére mint vádjára — megvallottam neki, hogy amíg ő a háború poklát járta, valaki megízleltette velem a szerelmet. S az olyan gyönyörűséges volt, hogy párját már nemigen vár-hatom. Hát akkor meg minek?

Ő csak annyit mondott erre, hogy hát akkor meg minek? Attól kezdve nem is hallottam más szavát csak ezt: hát akkor meg minek? Lehet, hogy akkor is ezt hajtogatta, amikor a múlt héten meglett a baj. A téglagyárban ő volt a csillés, aki a kemencéből a törmeléket kitologatta a salakdombra. A salakdomb tövében volt a téglagyári tó. A partján gye-rekek játszadoztak. A vize nem mély, fürödni is lehetett benne, a par-ton agyagot gyúrni. Nyáron ott van a sok gyerek és csak zsvajognak, hancú-roznak. Valaki látta a rakodó alól, hogy Jani kitolta a csillét, megállt a salakdomb tetején, nézte a gyerekeket. Máskor rájuk kiáltott, hogy vi-gyázzanak, gurul a törmelék. Most nem szólt, csak bámulta őket. Egyszer-csak fogja a csillét, nem billenti, hanem megfordítja, kilöki a sínből, hogy csak úgy bukfenchezett lefelé a dombon, egyenesen a gyerekekre. De azok szerteugrottak, egyiknek sem lett baja.

Már vissza sem ment a helyére, elindult a réten át, toronyiránt haza-felé, de haza nem ért már sohasem.

Először csak magam kerestem mindenfelé, azután szóltam a rendőr-nek is. Még éjszaka is keresték, de sehol nem találták nyomát.

Most azután, Nagyboldogasszonykor, amikor a búcsúsok a Szentkútra indultak a hegyen át, a Pogányvár alatt, a mélyben valami fehérséget pillantottak meg. Egy legény leszállt a köves omladékon és megtalálta Jani összezúzott testét.

Az egész falu megdermedt a hírre. S a nagy felriadásban senki sem vette észre, hogy a Csörgő vize is teljesen elapadt. Mondogatták is, hogy ez a Jani halálával együttszólo jel. De Török Dánél megfejtette a csodát. A másik oldalon a bánya fúratott. Talán új szénerek után kutattak, de csak víz fakadt fel mindenütt.

Hát így mégiscsak eltérült a Csörgő a maga útjából. Csakhogy más-felé, mint amerre Jani akarta. Én meg azt kérdezem, hogy kinek építet-tem én a házat, ha már csak a bánat lakik benne, meg az én késő sóhaj-tásom, hogy Isten legyen nekem irgalmas.